

Rapport från Paxwalks workshop i Sigtuna, 20 mars 2024

Antal deltagare: 30

Inbjudan till workshopen riktade sig till aktörer längs Ingegerdsleden och den blivande Anna-leden samt lokala aktörer i Sigtuna. Bland deltagarna fanns representanter från föreningen PaxWalk Uppland, Sigtuna församling, Sigtuna folkhögskola, Sigtuna museum, Sigtunastiftelsen, Destination Sigtuna, Föreningen Pilgrim i Sverige, Matteus församling, Vallentuna pilgrimsgård, Solna församling, Sala-Norrby-Mörklinta församling och Kursverksamheten S:t Olav. Även författare och teaterproducenter, som skrivit om Ingegerds liv, samt erfarna pilgrimsvandrare deltog.

Plats: Församlingshemmet Munken i Sigtuna

Kreativa övningar underlättade kontakterna och lade en grund för den senare workshopen. Pinnarna från ett beskuret äppelträd inspirerade till en pinndans.

Dagen började med morgonmessa i den gamla klosterkyrkan, Mariakyrkan, för dem som ville. Därefter samlades vi i församlingshemmet Munken. För att få möjlighet att lära känna varandra på ett avspänt och lustfyllt sätt och hitta beröringspunkter började vi med sociometri, där vi bland annat fick vi ställa oss i bokstavsordning. I en annan övning fick vi placera oss i rummet på en plats som

motsvarade vår geografiska tillhörighet eller bostadsort. Deltagarna fick också placera sig i rummet utifrån olika värderingar och synsätt på pilgrimsvandring och pilgrimsliv.

Församlingar i Uppland är flitiga pilgrimsvandrare

Därefter presenterade projekt PaxWalk bakgrunden till workshopen i en powerpointpresentation (se bifogad fil).

Under coronapandemin sökte sig allt fler människor ut i naturen och på vandringsleder, vilket ledde till ökat slitage på naturen. Även många ovana vandrare sökte sig ut på lederna och Naturvårdsverket insåg att kvaliteten på lederna behövde höjas. År 2022 utlystes medel för att förbättra organisationen kring Sveriges låglandsleder. För första gången kunde även pilgrimsleder få pengar för organisations- och kvalitetsutveckling.

PaxWalk, som är en rikstäckande förening, fick pengar för att arbeta med pilgrimslederna i Uppland. Uppland valdes eftersom ledorganisationen här ligger efter övriga Sverige, trots att en stor del av landets befolkning bor här.

I arbetet med att förbättra kvaliteten på landets vandringsleder har ett *nationellt ramverk* skapats. Idag är det Naturvårdsverket som äger ramverket. I ramverket finns stöd och tips för hur man ska jobba med fysiska led, organisering, ansvarsfördelning, upplevelser, service, kommunikation med mera.

En av projekt PaxWalk Upplands första insatser var att inventera pilgrimsledningarnas skick och undersöka hur vanligt förekommande pilgrimsvandringar är i församlingar och kontrakt i Uppland.

Svarsfrekvensen var så gott som hundra procentig och resultaten visade att 75 procent av församlingarna och kontrakten anordnar mellan en och tio vandringar per år.

Just nu arbetar Sigtuna församling med en ny pilgrimsled, S:t Annaleden. I samband med Ingegerdsledens tioårsfirande kommer en bok om S:t Annaleden att lanseras. De blåa prickarna på kartan representerar de kyrkor leden passerar.

Pilgrimsrörelsen i fem ord

Magnus Malmberg, ordförande i PaxWalk och styrelseledamot i Pilgrim i Sverige, berättade sedan om de fem ledord som PaxWalk definierat för att beskriva pilgrimsledernas särart i förhållande till andra vandringsleder. Orden är: hälsa, hållbarhet, historia, dialog och andlighet. Dessa ord fungerade som en inramning för workshopen i Sigtuna-

De fem orden är bra att ha med sig i dialogen med andra samhällsaktörer. De kan hjälpa till att öka förståelsen för pilgrimsvandringar och pilgrimsledernas särart – samt hjälpa pilgrimsrörelsen att bygga upp externa samarbeten.

Magnus nämnde bland annat det salutogena förhållningssättet – där man fokuserar på det positiva som finns hos personen och dennes omgivning. Det är ett synsätt som vunnit allt starkare terräng inom vården. Det är också ett område där kyrkan tillsammans med andra samfund och det övriga samhället kan hitta beröringspunkter. Där kan också pilgrimsvandringar och pilgrimsleder ge ett värdefullt bidrag. Pilgrimslederna kan liknas vid pilgrimsrörelsen skelett som gör rörelsen påtaglig. Magnus och PaxWalks skrift om pilgrimsleder är tänkt att kunna användas av pilgrimsaktörer som ett diskussionsunderlag om vad en pilgrimsvandring är och vad pilgrimsrörelsen står för.

Skriften hittar du på: www.PaxWalk.se/sv

Skrolla ner längst ner på sidan och tryck på länken "här hittar du häftet". Längst ner på Pilgrimsvägens hemsida finns fyra länkar till häfte.

Duschar ska underlätta för pilgrimer

Innan lunchen gjordes en lokal pilgrimsvandring i Sigtuna stad med fem stopp. Vid varje stopp berättade en aktör i Sigtuna om sin verksamhet och varför man ville delta i arbetet med att stärka varumärket "Sigtuna pilgrimsstad".

I församlingshemmet Munken berättade Josef Edebol, komminister i Sigtuna församling, om församlingens arbete.

Han sa att Sigtuna församling redan under Naturvårdsverkets första projektperiod (den innevarande perioden är den tredje) drev ett projekt för att organisera Ingegerdsleden och S:ta Annaleden samt för att skapa ett pilgrimscentrum i Sigtuna. Idag drivs projektet vidare av PaxWalk Uppland i nära samarbete med Sigtuna församling

Nyligen installerade församlingen duschar och toaletter i ett annex till Munken och Mariakyrkan för att kunna ta emot fler pilgrimer.

Dialog och folkbildning i fokus

Nästa stopp gjordes vid Sigtuna strandpromenad. Den som tillät sig en förflyttning 1000 år bakåt i tiden kunde nog förstå sig hur Olav Haraldsson – senare Olav den helige – förtöjde sitt vikingaskepp vid bryggan för att uppvakta Olof Skötkonungs dotter Ingegerd.

Här berättade Torbjörn Reinhed, fastighetschef vid Sigtuna folkhögskola, om skolan. Sigtuna folkhögskola och Sigtunastiftelsen är båda uttryck för grundaren Manfred Björkqvist och Ungkyrkorörelsens vision om att skapa mötesplatser för dialog och folkbildning i början av förra seklet.

Torbjörn såg fram emot att arrangera kurser tillsammans med föreningen PaxWalk Uppland och stiftelsen och församlingarna i Uppsala och Stockholm. Både pilgrimsledarkurser och "ledambassadörskurser" för volontärer inom församlingarna kan vara viktiga uppdrag för Sigtuna folkhögskola, menade Torbjörn, som bland annat har arbetat inom scoutrörelsen.

Folkhögskolan har också bra förutsättningar att ta emot pilgrimer. Det före detta elevhemmet är idag ett STF-drivet vandrarhem. För några år sedan döptes Ansgarkapellet på skolområdet om till Ingegerdkapellet.

I Sigtuna museum får man följa traktens utveckling från senaste istiden. I ett kommande projekt vill museichef Ted Hesselblom skapa en utställning om Sigtuna som vallfärdsort.

Sigtunaborna kom från många håll

Inne i Sigtuna museum berättade museichef Ted Hesselblom om nya DNA-tester på Sigtunas tidigaste invånare. Resultatet har gjort att man varit tvungen att revidera tidigare antaganden om varifrån de tidigaste Sigtunaborna kom:

- Testerna visar att de kommer från ett betydligt större område än vi tidigare antog, berättade Ted. Teds redogörelse väckte tankar och diskussioner bland deltagarna om vem som egentligen är främling. Den gav också en bakgrund till Sigtuna som en plats för dialog, fred och förståelse – ett tema att lyfta fram och bygga vidare på i det fortsatta arbetet med Sigtuna pilgrimsstad.
- Nu känner vi oss otroligt sugna på att göra en utställning om Sigtuna ur ett pilgrimsperspektiv, säger Ted Hesselblom.

”Här finns ett att Sveriges största privata bibliotek”

Vid kyrkoruinerna intill församlingshemmet Munken tog Anders Claesson, biblioteks- och kulturchef på Sigtunastiftelsen, till orda.

Sigtunastiftelsen ligger på en av stadens tre kullar. På de övriga två ligger Sigtuna läroverk och Sigtuna folkhögskola. Sigtunastiftelsen har ett av Sveriges största privata bibliotek. Med sin borg- och klosterlika arkitektur och sin inredning med influenser från arts- and craft-rörelsen kan stiftelsen kanske framstå som lite exklusiv för pilgrimsvandrarerna.

- Men nu kan vi erbjuda pilgrimer ett mer prisvärt boende i Refugiet, en 30-talsvillan lite avskild från resten av anläggningen, berättade Anders Claesson.

Anders Claesson berättade om Refugiet, ett lite enklare boende vid Sigtunastiftelsen. Här kan pilgrimer som vill uppleva miljön på Sigtunastiftelsen hitta ett prisvärt boende.

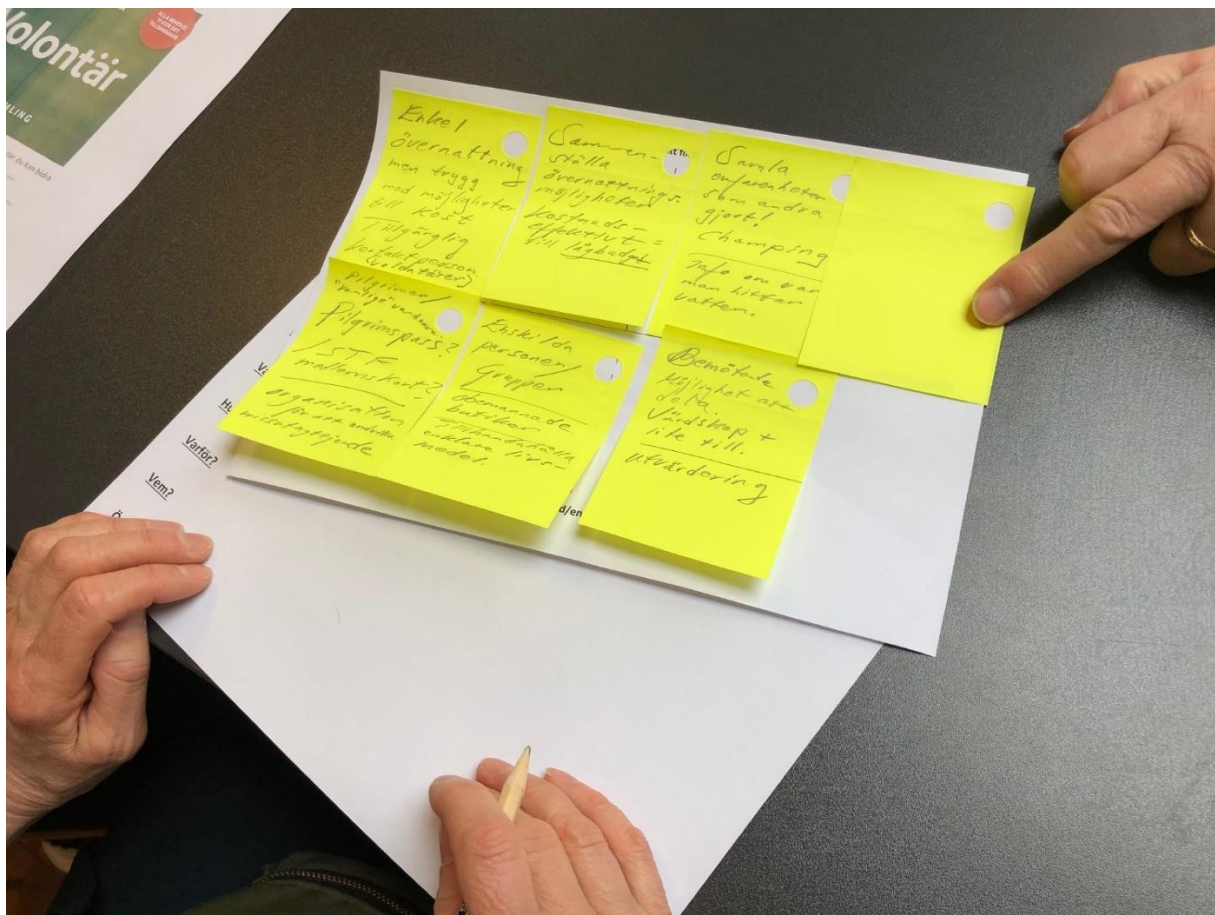
”Kultur-tanten och hennes historieintresserade man”

Minipilgrimsvandringen slutade där den började, utanför församlingshemmet Munken, där Annika Bröms, chef för Destination Sigtuna, berättade vem och varför man besöker Sigtuna.

– Den viktigaste målgruppen är ”kulturtanten med sin historieintresserade man”. En annan målgrupp är familjer som vill ha ett utflyktsmål för en helg. I vår marknadsföring är det viktigt att vi är tydliga med vem vi vänder oss till.

– Exempelvis skulle det inte tjäna något till att locka golfspelare hit eftersom staden inte har några bra golfbanor, säger Annika.

Annika är övertygad om att Sigtuna kan vässa sin marknadsföring ytterligare nu när kommunen tagit över destinationsbolaget, som tidigare drevs av företagarna i Sigtuna.

Ett bra mottagande av pilgrimer innebär att man uppmärksammar olika behov. Tydliga kontaktuppgifter och tillgång till kost och logi är andra viktiga delar i mottagandet.

Workshop kring fem frågeställningar

Efter lunchen fick deltagarna arbeta med fem olika temaområden med koppling till leder och Sigtuna pilgrimsstad.

- 1) *Föreläsningsserie om pilgrimsvandringar och pilgrimsleder med utgångspunkt från ledorden hälsa, hållbarhet, historia, dialog och andlighet.*
- 2) *Gestaltning: hur kan vi åskådliggöra ledens tematiska innehåll för vandraren (innehåll och presentationssätt).*
- 3) *Aktiviteter kring tioårsjubileet av Ingegerdsleden och invigningen av S:ta Annaleden i oktober.*
- 4) *Hur kan vi utveckla mottagandet av pilgrimer längs Ingegerdsleden och Sankta Annaleden samt i Sigtuna pilgrimsstad.*
- 5) *Ledambassadörer på volontärbasis: skötsel, underhåll av led, utbildning i ramverket, allemansrätt, friluftsliv, naturguidning med mera. Kurs på folkhögskolan?*

Grupperna fick placera in idéerna och åtgärderna i en matris med fyra fält: viktigt och lätt; viktigt och svårt; mindre viktigt och lätt; mindre viktigt och svårt.

Tanken med övningen var att gruppen – förutom att lista idéer och åtgärder – skulle fundera på vad som bör prioriteras och vilka åtgärder som är rimliga att genomföra med tanke på resursåtgång. I övningen ingick också frågeorden vad, när, var, hur, varför och vem? Svaren på dessa skulle uppmuntra gruppen till att formulera början på en handlingsplan.

Nästa år kan en kurs för ledambassadörer på Sigtuna folkhögskola starta, säger Torbjörn Reinhed, fastighetschef på skolan (t h).

Volontärer kan utbildas för skötsel av led

Grupp: ledambassadörer

Medlemmar: Lars Bergström, Torbjörn Reinhed, Anna-Maria Varpenius, Erik Apelgårdh; Anna Olsson
Ledambassadörer är volontärer som åtar sig lättare underhållsarbete och skötsel av leden. I regioner med stark ekonomi och bra organisation sköts vanligen underhållet av regionen i samarbete med kommunerna eller en ledstiftelse.

Men det finns också flera exempel där skötseln och underhållet på lederna får förlita sig till volontärer i föreningar eller församlingar – med eller utan ersättning.

Ingegerdsleden behöver i alla fall till en början använda sig av volontärer för inspektion, underhåll och felrapportering på leden. Kanske en kombination av kommunal skötsel och skötsel i församlingars och/eller föreningars regi kan fungera som modell.

Något som kan göra volontärsuppdraget attraktivt är att erbjuda ledambassadörerna en kurs på Sigtuna folkhögskola. Förutom kunskap om leden, skötsel och digitala verktyg kan även allemansrätt och naturguidning ingå i kursen.

Vi diskuterade om man skulle kunna kombinera rollen som ledambassadör med rollen som pilgrimsledare, men kom fram till att ledambassadör är en egen volontärsuppgift. Ledambassadören är spindeln i nätet (på leden), den som rapporterar om leden är oframkomlig av någon anledning – eller om en stolpe eller märkband runt ett träd behöver ersättas.

Gruppen kom fram till att det är mycket viktigt att träffa församlingarna längs leden för att berätta om

planerna och engagera församlingarna i ett tidigt stadium. Föreningen PaxWalk Uppland behöver skriva *avsiktsförklaringar* med församlingarna längs leden, på samma sätt som man har skrivit avsiktsförklaringar med kommuner och stift.

Tidsplanering: Kurs på folkhögskolan, år 2025 (beroende på skolans budget- och anslagsprocess går det inte under år 2024). Besök i församlingar: vår och höst 2024

Ett kunskapscenter för pilgrim växer fram

Grupp: Föreläsningsserie

Deltagare: Magnus Malmberg, Johan Wilhborg, Ted Hesselbom, Jonas Bodin, Mats Rydinger, Vilma Loustarinen, Johannes Söderqvist

Redovisningen präglades av långsiktighet. Gruppen tog sikte på 1000-årsjubileet av S:t Olav martyrdöd om tio år, år 2030, vilken skulle vara slutår för föreläsningsserien. Premiären för föreläsningarna ska ske den 4 oktober i år i samband med Ingegerdsledens 10-årsfirande. Gruppen menade att det i Sigtuna varje år fram till 2030 ska hållas minst en – kanske två föreläsningar – om pilgrimsvandringar. Föreläsningarna knyter an till de fem ledorden: andlighet, hälsa, hållbarhet, historia och dialog. Platsen för föreläsningar roteras mellan församlingen, Sigtunastiftelsen, folkhögskolan och museet (kanske även hembygdsföreningen, PaxWalks anm).

Även kyrkomötet i Nicea 23 augusti 2025 bör uppmärksammas med en föreläsning.

Föreläsningarna kan kombineras med en kortare pilgrimsvandring och gudstjänst. För att bredda perspektivet kan eventuellt två föreläsningar under en och samma dag hållas.

Att Sigtuna genom historien varit en plats för fredliga möten och dialog bör det även tas fasta på.

Bland annat har senare års DNA-prov av Sigtunas tidigaste invånare visat att de kom från många olika platser i Sverige och världen.

Museet är entusiastiskt till idén om en föreläsningsserie och kommer att lyfta pilgrimsperspektivet i en av sina kommande utställningar.

Gruppen tog också upp Sveriges enande, frågor om krig och fred, de historiska kontakterna med Ukraina och det nya Natomedlemskapet. Alla dessa frågor kan belysas av Sigtunas historia.

Både Sigtunastiftelsen och Sigtuna folkhögskola har en tradition av fredsarbete och folkbildning.

”Skyltning första steget för tematisk led”

Grupp: Tematiskt innehåll i lederna och vandringarna

Deltagare: Annika Bröms, My Walkama, Anders Claesson

För att utveckla det tematiska innehållet krävs kunskapsutveckling, analys av målgrupper samt att man fastställer vilka aktörerna och arrangörerna på lederna ska vara.

För att komma vidare i det tematiska arbetet krävs också att ansvarsfördelningen reds ut. Utifrån ledorden hälsa, hållbarhet, historia, andlighet och dialog skulle en preliminär ansvarsfördelning att bygga vidare på kunna se ut så här:

Hälsa–Sigtuna kommun

Hållbarhet–Sigtuna kommun

Historia–Sigtuna museum

Andlighet–Sigtuna församling

Dialog–Sigtunastiftelsen och folkhögskolan

Det finns flera möjliga teman för vandringar: runstensvandring, fredsvandring, vandring med fokus på barn, familjer, funktionsbegränsade med mera.

Hur olika teman ska gestaltas kräver en fortsatt diskussion. Andra frågor är hur vi jobbar med skyltar, appar, guider med mera?

För att göra leden tydlig krävs flera olika åtgärder. Det tematiska arbetet med leden förutsätter en

välskyldad led.

Så här placerade gruppen in åtgärderna och uppgifterna i matrisen:

Viktigt och ganska lätt: digitala kartor, informationsskyltar, välja stigarna som leden ska gå på.

Svårt, men viktigt: bestämma/få koll på hur leden går. Arbetet med att få leden skyltad och uppmärkt. Hur ska det gå till rent praktiskt?

Syfte: Arbetet med ledens och vandringarnas tematik är att öka attraktionskraften för Ingegerdsleden och S:ta Annaleden samt Sigtuna som vallfärdsort.

För att utveckla ledernas tematiska innehåll behövs en tydlig ansvarsfördelning, menar Annika Bröms, My Walkama, Anders Claesson.

”Pilgrismottagandet behöver ständig utvärdering”

Grupp: mottagande av pilgrimer

Deltagare: Katarina Lindskog, Ellen Mabrouk, Josefin Schön, Karin Gullberg, Mats Rydinger, Erland Söderström

Gruppen som arbetade med frågorna om mottagandet av pilgrimer gjorde en tydlig punktlista:

- Behov: Trygg övernattnig med möjligheter till kost. Det ska finnas kontaktuppgifter till en ansvarig person i församlingen
- Sammanställa alla uppgifter om boende och service längs leden
- Ansluta sig till STF?
- Obemannade butiker

- Tillhandahålla enklare livsmedel för pilgrimerna
- Möjlighet att dela vänskap
- Det är viktigt att hela tiden utvärdera pilgrimsmottagandet
- Samla kunskap och erfarenheter från det som andra gjort (inte uppfinna hjulet på nytt)
- Champing, en idé från England. Att utnyttja nedlagda kyrkor som "vandrarhem"
- Info om var man hittar vatten och WC
- Tänka på att bemöta vandrare med rörelsehinder på ett adekvat sätt (willut.se)
- Identifiera platser för övernattnig och service – både i församlingen och i omnejden
- Ständigt uppmärksamma pilgrimernas behov

Karin Gullberg, Katarina Lindskog och Ellen Mabrouk har listat flera av de behov som pilgrimer har och som församlingarna längs leden behöver möta.

Vandring från fyra väderstreck

Grupp: Ingegerdens 10-årsfirande och S:ta Annaledens invigning

Deltagare: Josef Edebol, Marie Spennare, Martina Lindman, Carola Ålstig, Sara Kjellerhag
Huvudtanken med Ingegerdsledens 10-årsjubileum är att kombinera lanseringen av boken om S:ta Annaleden med vandringar på både Ingegerdsleden och S:ta Annaleden. Vandringarna ska komma från söder, norr, väster och öster. På Stora torget i Sigtuna strålar vandringsgrupperna samman och gör sällskap till Mariakyrkan där en gemensam mässa hålls.

En annan tanke är att det ska finnas olika längd, upplägg och svårighetsgrad på vandringarna för att nå olika målgrupper.

Sigtuna församling har varit i kontakt med hovstaterna och bland annat bjudit in kungen och

kronprinsessan. Hovstaterna har svarat att det inte är möjligt för kungen och kronprinsessan att komma loss den 4 oktober. Därför har man även föreslagit den 5 eller den 11 oktober som ett alternativ.

Frågan kom upp om man kunde fira både den 4 oktober – och den 5 eller 11 oktober. Det tyckte de flesta på workshopen var ett bra alternativ. Att dra ut på firandet är ingen nackdel.

En fråga som blev tydlig är att det inte finns någon samordnare och ansvarig för jubileet. Föreningen PaxWalk Uppland och projektet PaxWalk Uppland föreslogs. Frågan är dock om det ryms inom projektets ram och föreningen PaxWalk Uppland måste ta ställning till om de vill ta på sig uppdraget. Som nämnts ovan så har gruppen "Föreläsningsserie" föreslagit att föreläsningarna ska starta i samband med 10-årsfirandet. En blivande samordnings- och planeringsgrupp för jubileet måste nu utses.

Hur går vi vidare?

Camilla Bjelvert, projektledare för PaxWalk Uppland, tänder ljus för det fortsatta arbetet med pilgrimsleder och pilgrimsvandringar i Uppland. I utvärderingen av workshopen framgick att deltagarna uppskattade balansen mellan samarbetsövningar, faktapresentationer och grupparbeten.

Workshopen visade att det finns ett stort intresse och engagemang för att utveckla Ingegerdsleden och S:ta Annaleden. Den visade också att det finns ett stort lokalt stöd att förverkliga visionen om Sigtuna pilgrimsstad.

Workshopen lyfte fram många idéer, visioner och åtgärder – vilket inte minst denna rapport förhoppningsvis visar.

Nu kommer PaxWalks projektgrupp, föreningen PaxWalk Uppland och Sigtuna församling att gå igenom förslagen och synpunkterna från workshopen. Sedan kommer vi att föreslå en plan för det

fortsatta arbetet med lederna, Sigtuna pilgrimsstad och Ingegerdsledens tioårsfirande. Du är välkommen att höra av dig till projektledarna för PaxWalk om du har synpunkter på workshopens fem teman (hälsa, hållbarhet, historia, andlighet, dialog) – eller om vill du delta i arbetet med att utveckla pilgrimslederna i Uppland, förbättra mottagandet av pilgrimer, planera Ingegerdsledens 10-årsjubelium, eller delta i återskapandet av Sigtuna Pilgrimsstad. Naturligtvis är du välkommen att höra av dig om du har andra frågor och funderingar.

Pax et Bonum!

Camilla Bjelvert, tel: 070-682 68 32, camilla@bjelvert.com

Lars Bergström, tel: 076-019 26 04, bergstrom.lars@outlook.com